

ANGLEŠKI PREVOD PESNIŠKE ZBIRKE *DROBTINE IZ MIŠJE DOLINE* ANJE ŠTEFAN: POSTOPKI PODOMAČITVE IN TUJITVE V PREVODU NADE GROŠELJ

NATALIA KALOH VID, MIHAELA KOLETNIK

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija
natalia.vid@um.si, mihaela.koletnik@um.si

Eden najpogostejših izzivov pri prevajanju otroške književnosti je vprašanje, koliko prevajalec sme ali celo mora besedilo podomačiti in prirediti, saj prevajalčevo dilemo ob izboru ustreznih strategij dodatno otežuje tudi dejstvo, da mora izvirno besedilo čim bolj približati mlajšim bralcem. Pojem »zvest prevod« pri prevajanju poezije, še posebej poezije za otroke, izgubi izvirno vrednost, saj je osrednji namen prevoda poustvariti pesem v ciljnem jeziku na način, da se ohranita predvsem rima in ritem. Prispevek se osredotoča na prevajalske metode, ki jih je uporabila slovenska prevajalka Nada Grošelj pri prevajanju nagrajene pesniške zbirke za otroke Anje Štefan *Drobtine iz mišje doline*/*Tunes from Mousdale Dunes*, ki je leta 2019 prejela nagrado večernica. Namen analize je preučiti prevajalske rešitve, ki jih ponuja prevod v angleški jezik, med drugim tudi adaptacijo osebnih imen in kulturnospecifičnih elementov ter rabo t. i. nursery rhymes (otroških pesmic) in onomatopoetskih izrazov.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.pef.3.2026.12](https://doi.org/10.18690/um.pef.3.2026.12)

ISBN
978-961-299-180-7

Ključne besede:

Štefan,
Drobtine iz mišje doline,
Grošelj,
prevod,
večernica

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.pef.3.2026.12](https://doi.org/10.18690/um.pef.3.2026.12)

ISBN
978-961-299-180-7

Keywords:
Štefan,
Drobtine iz miške doline,
Grošelj,
translation,
Večernica Award

ENGLISH TRANSLATION OF THE COLLECTION OF POEMS *TUNES FROM MOUSEDALE DUNES* BY ANJA ŠTEFAN: DOMESTICATION AND FOREIGNIZATION IN NADA GROŠELJ'S TRANSLATION

NATALIA KALOH VID, MIHAELA KOLETNIK

University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenia
natalia.vid@um.si, mihaela.koletnik@um.si

One of the commonest challenges in translating children's literature is defining the extent to which the translator is allowed, or even required, to domesticate and adapt the text, as the translator's dilemma when selecting appropriate strategies is further complicated by the need to bring the original as close as possible to young readers. The concept of a »faithful translation« becomes even less significant in the translation of poetry, especially children's poetry, since the purpose of translation is to recreate the poem in the target language while primarily preserving its rhyme and rhythm. The article focuses on the translation methods used by the famous Slovenian translator Nada Grošelj in her translation of Anja Štefan's award-winning children's poetry collection *Drobtine iz miške doline/Tunes from Mousedale Dunes*, which received the Večernica Award in 2019. The aim of the analysis is to examine the translation solutions offered by translation into English, including the adaptation of personal names and culturally specific elements, as well as nursery rhymes and onomatopoeic expressions.

University of Maribor Press

1 Uvod

Eno temeljnih vprašanj v zgodovini literarnega prevajanja se nanaša na dovoljeno oz. zaželeno stopnjo prilagoditve izvirnika ciljnemu okolju. Bi moral prevajalec avtorju približati bralca ali bralcu približati avtorja? Kje je meja med zvestim prevodom in poustvarjanjem? Bi moral prevod učinkovati kot izvirno besedilo ali je naloga prevajalca/prevajalke, da z direktno prevzetimi izrazi iz izhodiščnega besedila »v prevod prenese izvirnikov kolorit«? (Mozetič 1997: 234). Grossmanova ugotavlja, da je lahko »prevod narejen z namenom, da bi v ciljnem književnem sistemu učinkoval tako kot izvirna besedila. Da bi dosegel ta namen, se ravna po sprejetih in trenutno veljavnih književnih normativih in okusu ciljnih bralcev, ne meni se za odmike od izvirnika, ki jih terja tako prilagajanje ciljnim bralcem. Lahko pa je narejen tudi v želji, da bi ciljnim bralcem posredoval čim bolj točne in neokrnjene predstave o izvirniku in izvirni kulturi, ter se zato ne ozira toliko na veljavne norme ciljnega sistema, marveč poskuša ohraniti obeležja tujosti in kulturne ter časovne odmaknenosti« (Grossman 1997: 277–78). Dilema se še dodatno zaostri pri prevajanju poezije, enega največjih izzivov na področju književnega prevajanja, kamor sodi tudi prevajanje pesmi in pesniških zbirk, ki so namenjene otrokom. Eden najpogostejših izzivov pri prevajanju otroške književnosti je namreč vprašanje, koliko prevajalec sme ali celo mora besedilo podomačiti in prirediti, saj prevajalčev razmislek ob izboru ustreznih strategij dodatno otežuje dejstvo, da mora upoštevati raven otrokovega razumevanja besedila, ki je ne sme preceniti ali podceniti. Pojem »zvest prevod« pri prevajanju poezije, še posebej poezije za otroke, izgubi izvirno vrednost, saj je osrednji namen prevoda poustvariti pesem v ciljnem jeziku na način, da se ohranjata predvsem rima in ritem, ter da je berljiv, obenem pa zabaven in razumljiv brez dodatnih pojasnil. Pri prevajanju otroške poezije sta zato pogostejši in bolj priporočljivi raba ekvivalentnih jezikovnih figur in adaptacija. Prispevek se osredotoča na prevajalske metode, ki jih je uporabila slovenska prevajalka Nada Grošelj¹ pri prevajanju nagrajene pesniške zbirke za otroke Anje Štefan² *Drobtine iz*

¹ Nada Grošelj je priznana slovenska prevajalka iz angleščine, latinščine in švedščine. Grošljeva je prejemnica številnih nagrad, med drugimi tudi Sovretove nagrade (2019) za prevode Plavtovega *Kljukca*, Ovidijevega *Rimskega koledarja* in *Izbranih del* Oscarja Wilda.

² Poleg avtorskega dela je Anja Štefan znana tudi po priredbi folklornega slovstva in zbiranju in urejanju ljudskih pravljic.

mišje doline,³ ki je leta 2018 prejela nagrado večernica,⁴ v angleščino. Izvirna zbirka predstavlja niz osemnajstih kratkih ritmičnih pesmic (*Pisar, Radič, Pleši, pleši, mala miška, Pogum, Grah, Čarovniška, Lešniki, Je miška, miška, miška, nesla lešnik, Sir, Medenjak, Če miš prinese ti drobiž ..., Le pogumno, le za mano, Miš debela, miš ohola, Gugalnica, An ban, Dom, Ledene žimske sapice, Lahko noč*), devetnajsta pesem brez naslova pa je umeščena na hrbtno stran zbirke. V pesmih nastopajo miške, ki živijo v pravljичnem svetu mišje doline in se soočajo z vsakodnevnimi izzivi, kako se izogniti mački (*Gugalnica*) ali preživeti zimo (*Dom*), s človeško krutostjo (*Če miš prinese ti drobiž ...*), občasno pa poosebljajo tudi človeške lastnosti (*Le pogumno, le za mano*) in se soočajo s strahom in smrtjo (*Medenjak* in *Miš debela, miš ohola*). Pesmi se medsebojno ne povezujejo in se lahko berejo v poljudnem zaporedju, saj se »vse te vsebinske in slogovne poteze zlijejo v mozaično sestavljanko mišjega sveta, ki je izročen jezikovni igri, a je na njenem ozadju povsem jasno vpisana pot v boljši svet.« (Saksida 2020: 15)

Bartol navaja, da je »za poezijo Anje Štefan značilno, da so njene pesmi izrazito spevne in zato pogosto uglasbene, kar velja tudi za obravnavano delo. Avtorica uporablja preproste, vsem razumljive besede, pri čemer pa ni vedno v ospredju le pomen besed, logos oz. sporazumevalna funkcija jezika, temveč sta poudarjena tudi zvočnost in ritem, to, kar občutimo s celim telesom, zato pesmi vsebujejo onomatopoetske izraze, igre besed, ponavljanja« (2021: 538). Tovrstna navidezna »preprostost« lahko predstavlja eno največjih pasti za prevajalca/prevajalko, ki ima za ubeseditev istih ali vsaj podobnih tematskih vozlišč in za poustvarjanje rime in ritma na voljo le nekaj skrbno izbranih besed v naslovu pesmi ali v posamezni vrstici.

Namen analize je preučiti prevajalske rešitve, ki jih ponuja prevod v angleški jezik, med drugim tudi rabo t. i. nursery rhymes (otroških verzov), onomatopoetskih izrazov, adaptacije, ponavljanja, imitacije izštevanek itd. Analiza izvirnika in prevoda razkriva, kako te rešitve morebiti vplivajo na dojemanje in razumevanje mlajših bralcev ob upoštevanju dejstva, da se lahko tovrstna dela berejo tudi na glas ali so uglasbena,⁵ kar še dodatno otežuje prevajalčevo delo in doseganje zelenega učinka v ciljnem jeziku. Zanima naju predvsem, kako je prevajalka dosegla zrcaljenje ali

³ Celostno podobo knjige soustvarjajo izjemne ilustracije Alenke Sottler, ki je za *Drobtine iz mišje doline* prejela nagrado za najlepšo slovensko knjigo leta 2017.

⁴ Žirija je v utemeljitvi med drugim zapisala, da je v tej knjigi pot v »boljši svet« začrtana ne z velikimi besedami, temveč prav z drobtinami – krhkimi, skoraj nevidnimi okruški iz življenja

⁵ Glasbo in vse aranžmaje za obravnavano zbirko je Laura Zafred ustvarila za Lutkovno gledališče Maribor. Zvočnica v slovenskem jeziku je dostopna na mobilni aplikaciji Mladinska knjiga PLUS.

poustvarjanje izvirnih verzov s citatnimi postopki tujitve, ki do določene mere ohranjajo tujost izvirnika, in pretvorbenimi prevajalskimi postopki podomačitve, ki pripomorejo k lažjemu razumevanju besedila.

Ob tem je potrebno poudariti, da se razprava ne dotika interpretacije zbirke kot slikanice, ki jo Marjana Kobe (2004: 42) opredeljuje kot »likovno tekstovno celoto /.../, ki je povsem samosvoja knjižna celota s posebno logiko notranje urejenosti, ki sledi specifičnim zakonitostim lastne, se pravi slikaniške zvrsti knjige.«⁶

2 Metode prevajanja otroške književnosti

V primeru prevajanja otroške književnosti se še najbolj zvest in dosleden prevajalec sooča z izzivom, koliko sme ali celo mora besedilo podomačiti, adaptirati ali prirediti, da ga otroku kot bralcu (ali poslušalcu) približa, saj po Nikolaevi »otrokova semiotična izkušnja ne omogoča interpretacije znakov tuje semiosfere« (1996: 27). Shavit meni (1986: 112–113), da je potrebno prevajalcu otroške književnosti dati proste roke pri ravnanju z izvirnim besedilom, da ga lahko glede na otrokove bralne in kognitivne sposobnosti čim bolj podomači, vključno z adaptacijo sižerja, prilagoditvijo naslovnih likov in poenostavljanjem jezikovnih struktur.⁷

Če prevajalec prevaja za otroke v predbralnem obdobju, mora še posebej skrbno izbrati besedišče. Uporabiti mora preproste jezikovne strukture in besedišče iz otroškega doživljajskega sveta, da otroku omogoči poistovetenje z literarnimi junaki (Zwitter 1998: 71). V takšnih primerih je »prirejanje, poenostavljanje, pačenje in krašjanje, kar bi pri književnosti za odrasle označili s pojmom cenzura, dovoljeno in potrebno« (Cerar 1995: 6–7).⁸ Potemtakem lahko prevajalec v večji meri poseže v izvirnik, vključno z izbrisom ali vsebinsko spremembo posameznih odlomkov, ki so

⁶ Opredelitev Marjane Kobe v slovenskem prostoru nadgrajujeta Dragica Haramija in Janja Batič v monografiji *Poetika slikanice*. »Slikanice so posebna oblika knjige, ki združujejo besedilo in ilustracijo v enovito celoto; slikanica ima torej tri pomembne sestavine: besedilo, ilustracije in vsebinsko-oblikovni odnos med besedilom in ilustracijo. Ta odnos imenujemo interakcija, kajti besedilo vpliva na razbiranje pomena ilustracij in obratno, ilustracija spreminja ali dopolnjuje pomen besedila.« (Haramija in Batič 2013: 23)

⁷ Petra Žagar-Šošarič in Tihomir Engler kot zelo pomembno izpostavljata, da prevajalec besedilo in slikanico čim bolj približa kognitivnim sposobnostim otrok. Avtorja pišeta (2025: 79), da »s pomočjo otroške knjige vsak otrok pridobi tudi znanja o ravnanju z drugimi, povezana s socialnim vedenjem in okoljem. Zato je ena temeljnih nalog slikanic predvsem ta, da otrokom približajo določene vedenjske vzorce, pri čemer je osrednjega pomena usvajanje spoštljivega odnosa do drugih v okviru posameznega družbenega okolja.«

⁸ Obravnavana pesniška zbirka in njen angleški prevod sta opremljena z identičnimi ilustracijami, ki po Cmiel-Bazantovi (2022: 133) enakovredno ali celo v večji meri kot zapisano prispevajo k razumevanju poteka zgodbe in k podobi fiktivnega sveta, ki se oblikuje v otrokovi domišljiji.

po njegovem mnenju za otroke manj primerni ali težje razumljivi. Oittinenova piše (2003: 128), da si moramo pri »prevajanju kot poustvarjanju za ciljno občinstvo vedno zastaviti ključno vprašanje: Za koga? Zato pisanje otroških knjig pomeni pisanje za otroke, prevajanje otroške književnosti pa prevajanje za otroke«. Po Sutherlandu (1981: 67) lahko določeni slogovni elementi, kot so npr. tuja imena, naslovi, zapletena sintaksa, onomatopoejski izrazi ali aluzije na kulturno dediščino, otrokom bistveno otežijo razumevanje besedila in posledično bralni proces. Zato se Sutherland strinja, da je za razliko od prevajanja drugih književnih zvrsti v primeru otroške literature mogoče in celo zaželeno poustvarjanje v ciljnem jeziku, kar pomeni adaptirano in podomačeno besedilo namesto »prevoda« (1981: 69).

Težko se je odločiti, katere elemente v izvornem besedilu je mogoče ohraniti in katere bi bilo morda potrebno izpustiti. Upoštevajoč dejstvo, da prevajanje otroških del ne predpostavlja natančnega zrcaljenja izvirnika, se prevajalci pri prevajanju otroške literature raje odločajo za posplošitev, torej »uporabo poimenovanj s širšim pomenskim obsegom v primerjavi z izvirnimi, pri čemer lahko prihaja do pomenskega premika« (Zatorska 2022: 92), ali podomačitev, ki olajša branje. Potemtakem je prevajanje književnosti za otroke zmeraj umetnost prilagajanja jezika in kulturnih referenc, v primeru poezije pa še umetnost ohranjanja rime.

Po drugi strani pa to ne pomeni, da je potrebno izvirnik preveč poenostaviti in da otrokom ne smemo postavljati izzivov. Naloga prevajalca je, da sprejme ustrezno odločitev o tem, kako bo kompenziral otrokovo pomanjkanje osnovnega znanja o tujejezičnem kulturnem okolju, ne da bi preveč poenostavil izvirnik ali otrokove zmožnosti dojemanja tujega sveta in »otroke silil v preprosta besedila, ki so izgubila kakršno koli značilnost težavnosti, tujosti, izziva in skrivnosti. Preprosto branje je velikokrat dolgočasno branje.« (Stolze 2003: 209)

V intervjuju za Mladinsko knjigo je Nada Grošelj znanstveno debato o podomačitvi ali tujitvi nazorno povzela tako: »Zvestoba izvirniku ni v tem, da se po vrsti okleneš vsake besede in izvirnika kakor pijanec lat v plotu, se pravi, da ohranjaš izvirne, četudi očitno neslovenske slovnične strukture in podobno. Zvestoba je, da isto vsebino poveš na drugačen, v slovenščini sprejemljivejši način, ki točneje odsluži slog in duha izvirnika.« (<https://www.mladinska-knjiga.si/dobrezgodbe/beremo/nada-groselj-vecna-vprasanja-na-katera>)

V nadaljevanju prispevka s primeri ponazarjava, kako se je Grošljeva lotila številnih izzivov pri prevajanju obravnavane pesniške zbirke. Analizirane so tudi nekatere rime, predvsem iz naslovov, pri čemer se omejujeva le na tiste, ki omogočajo zanesljivo sklepanje.

3 Rezultati analize

Anja Štefan v intervjuju pravi: »Če je besed malo, morajo biti toliko bolj premišljene in postavljene na pravo mesto, da ima delo moč, še posebno, če hočeš, da deluje na različne starosti in z različnimi pomeni.« (Vidali 2018: 39) To je potrebno upoštevati tudi pri prevajanju, saj kratke, ritmične, na videz preproste pesmi ne puščajo veliko manevrskega prostora za prevajalca/prevajalko, ki v ospredje postavlja poustvarjanje besednega, ritmičnega niza v ciljnem jeziku, v našem primeru v angleščini. Potrebno je upoštevati tudi, da je raba kakršnih koli jezikovnih opomb ali komentarjev v tovrstnih prevodih nesprejemljiva.

Izbrane primere sva razvrstili v skupine glede na slogovne elemente – kulturnospecifične prvine, onomatopoetski izrazi, imitacije, rime, paralelizmi –, ki po najinem mnenju predstavljajo največji izziv za prevajalko, upoštevajoč ciljnega bralca in dejstvo, da gre za pesniško zbirko, namenjeno najmlajšim, ki jim najpogosteje berejo njihovi starši ali skrbniki.

Prevajalec se znajde v dilemi že pri prevodu naslova *Drobtine iz mišje doline*, ki temelji na rimi in ki lahko obenem pri odraslem bralcu vzbudi asociacijo na Cankarjevo zbirko črtic *Moje drobtine*. Prevajalka v prepesnitvi ohranja rimo v naslovu – *tunes from mousedale dunes*, pri čemer njena zamenjava *drobtin* s *tunes* (zvoki) ni naključna, saj je bila zbirka v slovenskem jeziku uglasbena. V angleškem prevodu se tako mozaične drobtine življenja spremenijo v glasbene koščke, ki se prav tako zlijejo v skupno melodijo ali pesnitev. Samostalniško besedno zvezo *mišja dolina* nadomešča z neologizmom *mousedale* (mišja dolina), pri čemer s pripisanim samostalnikom *dunes* (sipina) ustvarja rimo (*tunes – dunes*) ter zvočno spevnost izvirnega naslova.⁹

⁹ Ta je v nasprotju s slovenskimi pravopisnimi pravili zapisan z malo začetnico, enako je v angleškem prevodu.

V nadaljevanju se osredinja na prevodne strategije, uporabljene pri prenosu naslovov pesmi. Naslov namreč vedno predstavlja osrednje tematsko vozlišče besedila, in to ne glede na njegovo dolžino.¹⁰ V angleškem prevodu najdemo nekaj primerov dobesednega prenosa in adaptacije, pri čemer je potrebno upoštevati, da se v nekaterih primerih naslovi tesno večjejo na nadaljnjo rimo.

Naslove pesmi *Radič (Chicory)*, *Grab (Peas)*, *Sir (Cheese)*, *Medenjake (Gingerbread)*,¹¹ *Gugalnica (The Swing)*, *Dom (Home)* in *Lahka noč (Good night)* je prevajalka prevedla dobesedno, dobesedni prevod naslova pesmi *Lešniki*¹² – *Hazelnut* pa se od izvirnika loči le v slovničnem številu (množina – ednina). Strategija dobesednega prevoda je bila uporabljena tudi v prevodu naslova pesmi *Ledene zimske sapice – Icy winter breezes*, pri čemer pa ni opaziti slogovne zaznamovanosti jedrne besede (pomanjševalnice *sapice*). V prevodih naslovov ostalih pesmi je zaznati prevajalske premike, tudi v uvodni pesmi *Pisar*, katere naslov je preveden kot *The scribe*. Naslov začrta avtoričino misel o nizanju drobnih, krhkih besed v besedno nit, ki bralca popelje skozi interpretacijsko bogato, večplastno, mestoma igrivo, mestoma melanholično pripoved. Beseda *pisar* ima v slovenščini dva pomena: (1) 'kdor se poklicno ukvarja s pisanjem, prepisovanjem' in (2) 'pisatelj, pisec'. V SSKJ je prvi pomen označen s kvalifikatorjem *nekdaj*, drugi pa s kvalifikatorjem *slabšalno*. Avtoričin *pisar* nima negativne konotacije, pač pa je beseda glede na slogovno vrednost časovno zaznamovana. *Pisar* prenese na papir, kar se dogaja v mišji dolini. Avtorica tako že na začetku prevzame vlogo tretjeosebne pripovedovalke in bralca povabi, da se poglobi v bogat svet besed in ilustracij. Izvirno pozitivno, nekoliko arhaično konotacijo ohranja tudi angleški prevod. Prevajalka je namreč namesto izraza *writer* ali *author* uporabila izraz *scribe*, ki ga Webster dictionary razlaga kot »a person who serves as an official copyist, public writer, or clerk, particularly before the invention of printing.«

¹⁰ Strani v nobeni od knjig niso oštevilčene.

¹¹ Pesem sta prevedli avtorica in Nada Grošelj.

¹² Pesem je prevedla avtorica.

Naslov pesmi *Pleši, pleši, mala miška* je bil prenesen kot *Dance away, my little mouse*. V naslovih pesmi se občasno pojavljajo posamezni medbesedilni elementi, ki aludirajo¹³ na ljudsko ustno izročilo,¹⁴ v tem primeru na priljubljeno otroško pesmico *Pleši, pleši, črni kos*, ki je iz dveh štirivrstičnih kitic z zaporedno rimo (aabb).

*Pleši, pleši, mala miška
naj se trese tvoja hiška.
pazi le, da lahke tačke,
te ne nesejo med mačke.*

*Pleši, pleši, črni kos,
kak' bom plesal, če sem bos?
Kupil si pa čevlje bom,
polke tri zaplesal bom.*

V angleškem prevodu bi bilo mogoče aluzijo obdržati samo, če bi prevajalka poiskala znano angleško otroško pesem in ustvarila lastno imitacijo. Zaporedna rima v prevodu je ohranjena (*Dance away, my little mouse*/ *Dance and shake your tiny house*), ni pa bilo mogoče poustvariti aliteracije kot posebne zvočne figure, ki je v izvirniku dosežena z rabo šumnika š, ki ustvarja zvočno slikanje. V prevodu najdemo pomanjševalnico *little mouse*. Pomanjševalnice se v angleškem jeziku tvorijo na različne načine, med drugim tudi s pridevniki, kot so *little*, *small*, *tiny* ipd.¹⁵ Ob tem je nujno upoštevati kontekst, v primeru prevajanja poezije pa seveda tudi rimo.

Naslov pesmi *Pogum* je v angleščino preveden kot *Spunk*. Iz nadaljevanja pesmi, kjer prevajalka poveže besede tako, da ustvari rimo: *pitty patty, dunkey dunk, / our mouse has so much spunk*, je jasno razvidno, zakaj je namesto pogostejšega izraza *courage* (pogum) uporabila sopomenski izraz *spunk*, ki ga Webster dictionary razlaga kot »spirit, readiness to fight against odds, courage«.

Angleški prevod naslova pesmi *Čarovniška* se glasi *A wizard song*, pri čemer je prevajalka izvirni posamostaljeni pridevnik nadomestila s sklicevanjem na znane angleške otroške pesmice, kot so npr. *Four Tiny Wizards Cast a Spell*, *The Word Wizard*

¹³ Pojem aludiranje je postal v literarni znanosti in tudi zunaj nje (v lingvistiki, sociolingvistiki itd.) precej razširen, toda njegova definicija in analiza intertekstualnih postopkov se v znanstvenih krogih in v literarnih šolah precej razlikujeta. Leppihalmejeva (1997: 84, 93) tako npr. predlaga široko paleto prevajalskih strategij, med njimi tudi nadomestitev aluzije s parafraziranjem in ohranitvijo istega pomena ali nadomestitev aluzije z občim pojmom. Avtorica (prav tam) deli aluzije na lastna imena (npr. ime lika, poimenovanja krajev ali pojavov), ključne fraze in posebno vrsto iluzij, skupno določenemu kulturnemu prostoru, kamor umešča otroške pesmice in otroške pravljice, pesmice, znane filme in aktualne televizijske oddaje, politične slogane, slogane komercialnih izdelkov, floskule, klišeje in pregovore. Dopusča več možnosti, med drugimi tudi dobesedni prevod, pomensko redukcijo, rabo sprotnih ali končnih opomb za obrazložitev pomena aluzije in celo popolno izpustitev imena ali aluzije.

¹⁴ Anja Štefan je zbiralka in zapisovalka ljudskih pravljic.

¹⁵ O prevajanju manjšalnic iz slovenščine v angleščino piše Klinar (1999: 24-46).

Song, in *I'm a Wizard Now*. Opaziti je prevajalsko strategijo podomačitve in kazalke citatnosti, le-te so po Juvanu (1997: 105) »jezikovni in parajezikovni znaki z indeksalno vrednostjo«, kot so na primer parafrazirani naslovi, izrecne omembe predloge, paratekst epigrafa, figurativne aluzije itd. Ker angleščina pridevnikov *wizarding* oz. *witching* ne pozna, je nadomestitev popolnoma ustrezna.

V primeru pesmi *Je miška, miška, miška, nesla lešnik* se je prevajalka poigrala z izvornim paralelizmom, ki ga je v angleščino prenesla kot *The diddle-diddle mouse brought home a nut*. Izvorni paralelizem, ki temelji na posnemanju priljubljenih izštevank,¹⁶ je v prevodu nadomeščen s sklicevanjem na znano angleško otroško pesmico (t. i. nursery rhyme) iz 18. stoletja *Hey Diddle Diddle*, kjer nastopa nonsens stilem. V pesmici se namreč pojavijo smejoči se pes, krava, ki skoči z lune, mačka, ki igra gosli, krožniki, ki pobegnejo skupaj z vilicami, itd. Otroške pesmice so v angleško govorečem kulturnem prostoru močno zasidrane in dobro prepoznavne. Prevajalka je uspešno sledila avtoričini zamisli aktualizacije ljudskega ustnega izročila, ki ga je uspešno prilagodila ciljnemu bralcu.

Prevajalski premik se pojavi tudi pri prevodu naslova *Če miš prinese ti drobiž* – *A mouse some day may bring loose change*. Izvirna rima (*miš* – *drobiž*) v prevodu ni ohranjena. Pesem, ki se začne z vrstico *Živel je mož, imel je miš*, temelji na posnemanju (neskončnih) ljudskih pesmi, natančneje pesmi *Živel je mož, imel je psa*, ki je znana tudi v ruščini – *У него была собака* (*Župnik je imel psa*). Ta ruska narodna in otroška pesem sodi med »nadležne pravljice« (*докуливые сказки/докучные сказки*), torej pravljice, ki niso prave in vlečejo poslušalca za nos. Sem spada tudi pravljica o jari kači in steklenem polžu Alenke Konc Ambrožič. V angleškem prevodu posnemanja strukture neskončne ljudske pesmi ni bilo mogoče obdržati.

Naslov pesmi *Miš debela, miš obola* je bil v angleščino prenesen z nadomestitvijo izvirnega opisnega pridevnika *obola* 'zelo ošabna, zelo prevzetna' s primerjalnim frazemom *peacock-proud* 'ponosen kot pav', s čimer je prevajalka uspešno dosegla prenos izvirnega pomena.¹⁷ V angleškem prevodu je opazna aliteracija *This mouse plump and peacock-proud*.

¹⁶ Izštevanko SSKJ razlaga kot ritmizirano besedilo pri otroški igri, s katerim se na začetku igre določijo vloge udeležencem.

¹⁷ Janez Keber (1996: 6) živali z antropocentričnega vidika pojmuje kot zelo primerne za slikovito označevanje ljudi in njihovih značajev z metaforami in frazemi, zlasti s primerami, a tudi s pregovori in reki. Med frazemi, katerih

Izvirni naslov pesmi *Le pogumno, le za mano* upodablja spodbudo za iskanje boljšega sveta in poti naprej, sodelovanje, upanje in vztrajanje. Ta pomen je v angleškem prevodu *Gather pluck and follow me* poustvarjen z redko rabljeno metaforično frazo *gather pluck* (zbrati pogum). Leksem *pluck* Webster dictionary razlaga kot »courageous readiness to fight or continue against odds.«

V izvirnem naslovu *An ban* (v nadaljevanju *pet podgan*) je uporabljena priljubljena otroška izštevanka, ki jo je prevajalka uspešno podomačila s transformacijo znane angleške izštevance »eeny, meeny, miny, mo«. Angleški prevod *Eena, meena* ohranja avtorčin namen aktualizacije otrokom že dobro poznane.

V nadaljevanju predstavlja nekaj primerov onomatopoetskih izrazov, besednih iger in paralelizmov.

Tabela 1: Prevajanje onomatopoetskih izrazov

Izvirnik	Angleški prevod	Komentar
Trili lili, trala la	Tiddledee and tiddledee	Prevajalka se je odločila za citatni postopek podomačitve. Izvirno rimo je nadomestila z nekoliko spremenjenimi imeni junakov Tweedledee in Twiddledum iz Carrolove mojstrovine <i>Alica v ogledalu</i> . ¹⁸ V skladu z osnovnim strukturnim elementom dogajalnega prostora, tj. zrcaljenjem podob in vsebin, sta Tweedledee in Twiddledum identična brata dvojčka. Element prepoznavnosti je zagotovljen s posnemanjem pesniške oblike izvirnih imen.
Tipili, tapili, bum bum bum	pitty patty/ dunky dunk	Prevajalka je uspešno prenesla oba izvirna onomatopoetska izraza in ju prevedla kot <i>pitty patty</i> , kar fonetično posnema zvok drobnih, hitrih mišjih korakov, ter <i>dunky dunk</i> , kar posnema močen pok, zamolkel glas ob udarcu.

splošno znane definicijske lastnosti so najmanj dvočlenskost, ustaljenost oz. reproduktivnost, desemantizacija globinske slike prvotno nefrazeološke zveze, skladišna vloga in stavku oz. samostojna stavčna enota in močna ekspresivnost, predstavljajo posebno skupino primerjalni frazemi, ki se konstituirajo na podlagi posebnega semantičnega razmerja in so pogosti v vseh jezikih. Po Kržišnikovi (2008: 39) so primerjalni frazemi modelne podobe, ki neposredno kažejo odnos do življenjskih okoliščin, v katerih se nahajajo rojeni govorniki, pri čemer so kot vir za kulturološko interpretacijo še posebej značilni primerjalni frazemi, ki izražajo fizične ali psihične lastnosti človeka in temeljijo na povezovanju z živalmi, rastlinami, naravnimi pojavi itd. V njih gre za pripisovanje lastnosti ene stvari kaki drugi stvari, pri čemer so nekateri skupni mnogim (nacionalnim itd.) skupnostim, obstajajo pa tudi taki, v katerih se kažejo posebnosti določenega naroda, jezika in/ali kulture. Osnovna struktura primerjalnih frazemov je tridelna: A+primerjalni veznik+C, pri čemer je A tretje v primeri (tertium comparationes), C pa primerjalna beseda (comparatum). V nekaterih frazemih A-del ni vedno izražen, tako da ima manjša skupina primerjalnih frazemov dvodelno strukturo (Kržišnik 2014: 245)

¹⁸ Prvi slovenski prevod je iz leta 1978 (prevajalka Gitica Jakopin), drugi pa iz leta 1994 (prevajalka Hellen Biffio).

Izvirnik	Angleški prevod	Komentar
Cipr copr koromač, sem mogočen mišji vrač.	Hocus pocus, beans and peas, I know spells that cure disease.	Ciper coper je slovenski čarobni oz. uročljiv izraz, ki se uporablja pri čaranju. V angleščino je bil prenesen s pomočjo fraze, ki se uporablja pri čarovnijah ali izvajanju čarovniških trikov. Fraza je nadgrajena z nonsensno rimo <i>beans and peas</i> , ki nadomešča izvirni <i>koromač</i> .
Mnjam mnjam	yum yum	Medmet, ki posnema glasove pri hranjenju s čim okusnim, je bil uspešno prenesen v angleščino z rabo sorodnega izraza oz. neformalnega medmeta (informal interjection).
Je miška, miška, miška nesla lešnik, ga skrila, skrila je v flaškon In zdaj, ko bi ga jedla, in zdaj, ko bi ga jedla - kako, kako kako naj zleze ponj.	The diddle-diddle mouse brought home a nut And hiddle-hid it in a vase with care, And now she wants a bite, And now she wants a bite, But how, but how is she to climb down there?	V izvirniku je opazen paralelizem, značilen za izštevance, ki je bil delno prenesen tudi v angleščino. Prevajalka se sklicuje na znano angleško otroško pesmico iz 18. stoletja <i>Hey Diddle Diddle</i> , kjer nastopa nonsens stilem, namesto podvojitve glagola <i>skrila</i> je opaziti fonetično igro <i>hiddle-hid</i> , izvirni pogovorni <i>flaškon</i> 'velika opletana trebušasta steklenica; pletenka' pa je nadomeščen s stilno nezaznamovanim leksemom <i>vase</i> (vaza).

Tabela 2: Prevajanje pomanjševalnic

Izvirnik	Angleški prevod	Komentar
Miška, ki je jedla grah, Spravlja druge miši v strah:	A mouse that gorged herself, On peas becomes a threat	Manjšalnica ni bila ustrezno prenesena.
Trili lili, trala la, naše miške ni doma	tiddlededee and tiddledoe, our mouse is not at home.	Manjšalnica ni bila ustrezno prenesena.
rožica	flower	Manjšalnica ni bila ustrezno prenesena.
repek	tail	Manjšalnica ni bila ustrezno prenesena.
fižolček	little bean	Manjšalnica je bila ustrezno prenesena.
življenca	—	Manjšalnica ni bila prenesena.

V prevodu pesmi je mestoma opazna zamenjava slogovno nezaznamovanih besed z ekspresivnimi, ki imajo močan čustveni naboj, kot je to videti v primeru *Stara miš in star mišjak* *sta si kupila medenjake* – *Gran and Grandpa Mouse, it's said, bought a piece of gingerbread*. V prevodu pesmi *sta stara miš in star mišjak* nadomeščena z *Gran* (babica) in *Grandpa* (dedek), kar pri ciljnem bralcu nedvomno vzbuja asociacijo domačnosti. Ker pa stara miš in star mišjak umreta, lahko prevajalska odločitev nekoliko spremeni dojemanje celotne pesmice.

Zanimiva je še strategija prevajanja pomanjševalnic, ki se bodisi izpuščajo bodisi obdržijo. Izvirna pomanjševalnica *miška* se skorajda dosledno prevaja kot *mouse*. Sklepamo, da bi eksplikacija z *little* ali *tiny* povzročila precej težav pri poustvarjanju rime.

V sklepnem delu analize velja omeniti še motiv smrti, ki je pogosto tema v ljudskem ustnem izročilu.

Tabela 3: Prevajanje motivov smrti

Izvirnik	Angleški prevod	Komentar
Medenjaki postal je trd/Njiju je pobrala smrt.	And time went by/ And now they are dead.	Pri prevodu slovenskega frazema <i>smrt ju je pobrala</i> 'umrla sta' je v angleščini opazen neposreden pomenski prenos – <i>somebody is dead</i> .
Kmalu vzel jo bo hudič.	She'll come to a sticky end.	Frazem <i>budič jo bo vzel</i> 'bo umrla' je v angleškem prevodu nadomeščen s frazo <i>to come to a sticky end</i> v pomenu 'neslavni konec ali celo smrt, ki si jo nekdo zasluži', kar se sklada z izvirno mislijo, da bo oholo miš doletela zaslužena kazen.
Pa jo vzame zima	Winter blows her off	Z v izvirniku uporabljenima metaforo in personifikacijo, ki sta pogosti v slovenskih ljudskih pesmih, avtorica opisuje minevanje in smrt. Angleški izraz <i>blow off</i> (odpihniti) pa ne pomeni nujno smrti, saj lahko zima miško le »odpihne«.

4 Razprava in zaključek

Po Vidrihu imamo »/.../ izvirno delo za popolno, dano enkrat za vselej, prevod pa za samo njegov bolj ali manj posrečeni približek, ki ni nikoli dokončen in si ga vsaka doba želi ustvariti po svojem okusu« (1996: 73). Večplastna poezija Anje Štefan, igriva, ambivalentna, na videz otroško preprosta, vendar prepletena z mrežo medbesedilnih odnosov in obogatena z besednimi igrami, ritmičnimi pesmimi, imitacijami izštevank, paralelizmi in aliteracijami, za prevajalca predstavlja številne izzive. Nada Grošelj se je usmerila v oblikovanje pomenskega, nekoliko adaptiranega prevoda, ki interpretativnih zmožnosti ciljnega bralca ne podcenjuje, obenem pa se je zaradi spoštljivega odnosa do izvirnika izognila morebitnim preobsežnim odmikom. Bogastvo končnic v slovenščini in njihovo znatno manjše število v angleščini je zagotovo ena največjih zagat pri prevajanju poezije iz slovenščine v

angleščino, vendar je Grošljeva v angleščini uspešno poustvarila rimo, ritem, melodičnost in zvočni učinek izvirnika, ki ob glasnem branju pridejo še posebej do izraza. Za prenos ključnih slogovnih komponent je uporabila angleške otroške pesmi (nursery rhymes), aluzije na znana angleška otroška dela in adaptirane onomatopoetske izraze, saj njihovo prepoznavanje v besedilu zaradi določene stopnje podomačitve od bralca ne zahteva posebnega navora. Meta Grossman poudarja (1997: 52), da so »navidezno idealni« prevodi redki in da lahko v večini prevodov zasledimo tako imenovane »pomenske premike in izgube«, ki pa nikakor ne bi smeli biti glavno merilo pri ocenjevanju kakovosti prevoda. Če spregledamo nekaj manjših odstopanj pri prenosu pomena iz izvirnega jezika v ciljni jezik z namenom ohranjanja rime, je prevod izvrsten primer uspešnega prenosa pesniške vsebine in pomena, ki ima zagotovo enak ali zelo podoben učinek na angleško govoreče (mlajše) bralce, kot jih ima izvirnik na slovenske.

Viri

Anja ŠTEFAN, 2017: *Drobtine iz mišje doline*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Anja ŠTEFAN, 2020: *Tunes from Mousedale Dunes*. (Prevedla Nada GROŠELJ). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Literatura

Vasja CERAR, 1998. Kako otroče je prevajati za otroke. V. CERAR, Vasja (ur.). *Prevajanje otroške in mladinske književnosti: 22. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 1998. 5–9.

Marta CMIEL-BAŽANT, 2024. Strategije kontekstualne adaptacije v prevodih slovenske otroške književnosti v poljščino. V. VOGEL, Jerca (ur.). *60. seminar slovenskega jezika, literature in kulture Podoba v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi Zbirka: Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, 2024. 131–137.

<https://dx.doi.org/10.4312/SSJLK.60.131-137>

Tihomir ENGLER in Petra ŽAGAR-ŠOŠTARIČ, 2025. Identitätsbildende Perspektiven und soziale Hintergründe von kroatischen Regenbogen-Bilderbücher. *Libri liberorum* 26/61. 70–98.

Meta GROSAN, 1997. Književni prevod kot oblika medkulturnega posredovanja leposlovja. V. GROSAN, Meta in MOZETIČ, Uroš (ur.). *Književni prevod*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1997. 11–56.

Dragica HARAMIJA in Janja BATIČ, 2013: Poetika slikanice. Murska Sobota: Franc-Franc.

Stanko KLINAR, 1999: Kako prevajati slovenske primernike v angleščino? *Mostovi (Ljubljana)* 33/1. 29–46.

<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-EIWUNPN9>

Marjana KOBE, 2004: Uvodna beseda o slikanici. *Otrok in knjiga* 59. 41–42.

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PRPXKCWH>

Marko JUVAN, 1997: *Domači Parnas v narekovajih: parodija in slovenska književnost*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura

Janez KEBER, 1996: *Živali v prispodobah 1*. Celje: Mohorjeva družba.

- <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-BI6E0F0L>
Erika KRŽIŠNIK, 2008: Viri za kulturološko interpretacijo frazeoloških enot. *Jezik in slovstvo* 53/1. 33–47.
- <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-HV9J9HKR>
Erika KRŽIŠNIK, 2014. Zoonimi v slovenskih frazeoloških primerah. V. VIDOVIĆ BOLT, Ivana (ur.). *Živojinje u frazeološkom rubu*. Zagreb: FF press, 2014. 243–262.
- Ritva LEPPihalme, 1997: *Culture Bumps: An Empirical Approach to the Translation of Allusions*. Clevedon, Multilingual Matters Ltd.
- Uroš MOZETIČ, 1997. Problemi prevajanja angleških in ameriških leposlovnih besedil. *Književni prevod*. V. GROSMAN, Meta in MOZETIČ, Uroš (ur.). *Književni prevod*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1997. 57–75.
- Maria NIKOLAEVA, 1996: *Children's Literature Comes of Age. Toward a New Aesthetic*. New York/London: Garland Publishing Inc.
- Katarina PETERLIN. Intervju z Nado Grošelj: »Večna vprašanja, na katera ni absolutnih odgovorov«. Spletna stran založbe Mladinska knjiga.
<https://www.mladinska-knjiga.si/dobrezgodbe/beremo/nada-groselj-vecna-vprasanja-na-katera>
- Mateja PEZDIRC BARTOL, 2021. Inovativnost besede in slike v pesniški zbirki Drobtine iz miše doline Anje Štefan. V: PAVLIČ Darja (ur.). *Slovenska poezija. Obdobja 40*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2021. 355–361. <https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-40/>
- Igor SAKSIDA, 2020: Različnost doživljanj sveta v povojni mladinski poeziji. *Otrok in knjiga* XLVII/107. 5–17.
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-ZQK4K1T4>
- Zohar SHAVIT, 1980: The Ambivalent Status of Texts: The Case of Children's Literature. *Poetics Today* 1/3. 75–86.
<https://www.jstor.org/stable/1772412>
- Radegundis STOLZE, 2003: Translating for Children – World View or Pedagogics? *Meta* 48/1–2. 208–22.
<https://www.erudit.org/en/journals/meta/2003-v48-n1-2-meta550/006959ar/>
- Petra VIDALI, 2018: Anja Štefan: »Tako preprosto, da kar zdrsrne v človeka«. *Otrok in knjiga* XLV/103. 36–39.
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-LCOGANUN>
- Nives VIDRIH, 1996. Zastaranje prevoda – primer Haškovega Švejka. Prevod besedila. V. STANOVNIK, Majda (ur.). *Prevajanje romana. 20. Prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 1996. 73–77.
- WEBSTER DICTIONARY. <https://www.merriam-webster.com/>
- Agnieszka ZATORSKA, 2022. Pregled raziskovalne problematike pri analizi slovenskih prevodov poljskih klasičnih romanov. V. NIKOLOVSKI, Gjoko in ULČNIK, Natalija (ur.). *Slavistična prepletanja 2*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. 2022. 81–96.
<https://doi.org/10.18690/um.ff.3.2022>

O avtoricah

Natalia Kaloh Vid je izredna profesorica za prevajalstvo in tolmačenje na Oddelku za prevodoslovje Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Je dvojna doktorica znanosti, in to s področja prevajanja angleške književnosti in s področja sodobne ruske književnosti. Njena raziskovalna področja vključujejo medkulturno komunikacijo, literarno prevajanje, vpliv ideologije na literarne prevode ter posodabljanje prevodov. Je avtorica šestih znanstvenih monografij s področja književnosti in literarnega prevajanja. Sodelovala je v številnih mednarodnih projektih in vodila projekt Erasmus+ EDU-FIT. Kot gostujoča profesorica je predavala na univerzah na Škotskem, Irskem, Hrvaškem, Poljskem, v Romuniji, Avstriji in Srbiji.

Mihaela Koletnik je redna profesorica za slovenski jezik na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru, kjer poučuje predmete s področja diahronije slovenskega jezika. V svojih raziskavah se posveča severovzhodnim slovenskim narečjem, narečni terminologiji, narečni frazeologiji, pojavom vnašanja tujih jezikovnih prvin v narečja v stičnem obmejnem prostoru ter novi vlogi narečij v razmerah globalizacije, še zlasti njihovi uporabi v medijih in popularni kulturi. Je avtorica ali soavtorica več kot 120 znanstvenih razprav ter petih znanstvenih monografij. Doslej je sodelovala v več projektih in programskih skupinah ter vodila mednarodni projekt TEMPUS SHEQA Strategis Management of Higher Education Institutions Based on Integral Quality Assurance System. Kot gostujoča profesorica je predavala na univerzah v Avstriji, Italiji, Litvi, na Poljskem, Madžarskem in Hrvaškem.